

TOETSING MILITAIRE VLEGACTIVITEITEN ELPERSTROOMGEBIED (28)

STATUS

Het gebied valt onder de volgende beschermingsregimes:

- N2000 gebied Elperstroomgebied.

BESTAAND GEBRUIK

Het Elperstroomgebied maakt deel uit van laagvlieggebied LV 12/GLV II Midden Drenthe.

In laagvlieggebied 12/GLV II wordt gemiddeld over de periode 2003-2008 per jaar 16 uur gevlogen. Het laagvliegen vond 94% van de tijd overdag plaats (tussen 6.00 en 18.00 uur) en 6% in de nachtelijke uren. Het Elperstroomgebied valt voor 100% binnen dit laagvlieggebied.

Tabel 1: Overzicht vliegunen in laagvlieggebied 12/GLV II.

GLV II Midden Drenthe dag																
	jan	feb	mrt	april	mei	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec	Σ	N jr		
2003	3,8	5,5	3		3,2	1,5	0,3	2	1		0,7	0,9	21,9			
2004	2,25	1,75	1	4	2,25	1		1	0,5		2		15,75			
2005	1	0,15		0,3			1,65						3,1			
2006	2,6		1,6		1,8	5,8	0,4	0,1	0,3	2,5		1,3	16,4			
2007	5,7	2,5	8,3		3,8	5	2,6	2,6					30,5			
2008					1,5						2,4		3,9		max	30,5
													91,55	6	gem	15,3
GLV II Midden Drenthe nacht																
	jan	feb	mrt	april	mei	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec	Σ	N jr		
2003	1,4												1,4			
2004													0			
2005			0,35										0,35			
2006								1,1					1,1			
2007					3,1								3,1			
2008													0		max	3,1
													5,95	6	gem	1,0

Σ : som van vliegunen in een jaar

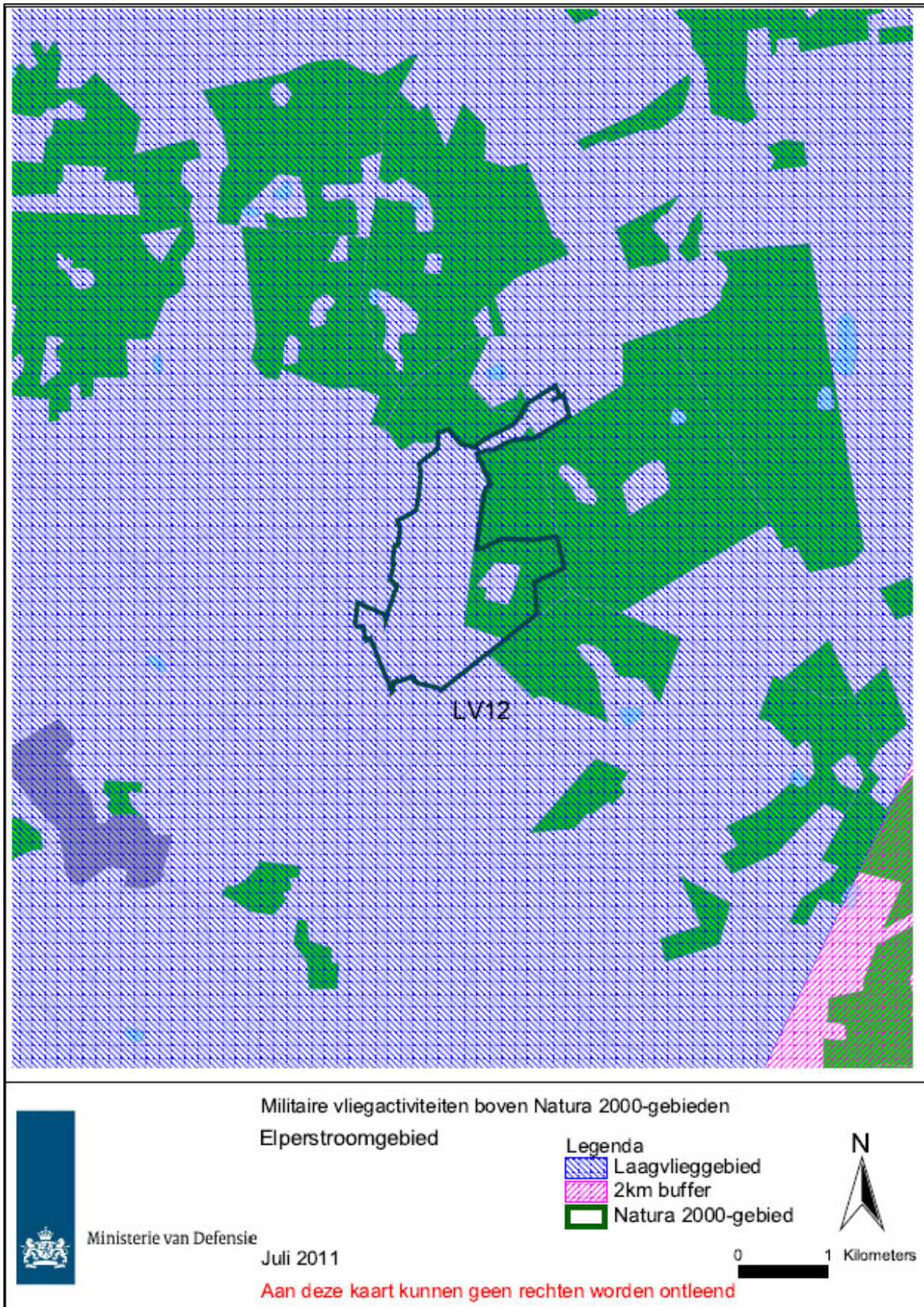
N jr: aantal jaren waarover het gemiddelde is berekend.

Max: maximum aantal vliegunen vastgesteld in één jaar

Gem: gemiddeld aantal vliegunen per jaar over periode 2003- 2008

Binnen de laagvlieggebieden in Nederland wordt laag gevlogen met verschillende typen helikopters: Apache, Cougar, NH-90, Lynx en Chinook. De minimale vlieghoogte voor militaire helikopters in Nederland bedraagt 50 meter. In de laagvlieggebieden is iedere vlieghoogte toegestaan, dus ook 0 meter (landen/opstijgen).

Figuur 1: N2000 gebied Elperstroomgebied en de overlap met Laagvlieggebied 12/GLV II.

INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN N2000

In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de soorten waarvoor het N2000 gebied is aangewezen. De analyse beperkt zich tot de soorten waarbij het optreden van een (significant) negatief effect door laagvliegactiviteiten niet op voorhand uitgesloten kan worden. In de bijlage is een tabel opgenomen met de kernopgaven en alle instandhoudingsdoelstellingen die gesteld zijn voor het N2000 gebied Elperstroomgebied (bijlage 1, Essentietabel Elperstroomgebied).

In de analyse worden per soort achtereenvolgens beschouwd:

- Instandhoudingsdoel volgens het aanwijzingsbesluit
- Trend
- Gevoeligheid
- Overlap in ruimte en tijd
- Effectbeoordeling
- Conclusie
- Mitigerende maatregel(en)

De soorten waarvoor Elperstroomgebied is aangewezen, zijn weergegeven in tabel 3. In de kolom 'beoordelen' staat aangegeven of de soort op basis van de voortoets (zie Foppen *et. al.*, 2009) passend beoordeeld dient te worden.

Tabel 2: Instandhoudingsdoelstelling en advies in voortoets SOVON (Foppen *et. al.*, 2009).

Nr	Soort	Doelstelling omvang leefgebied	Doelstelling kwaliteit leefgebied	Beoordelen (Advies SOVON)
Broedvogels (b)				
A338	Grauwe klauwier	=	=	Nee

= : behoud

Dit advies wordt opgevolgd in deze toetsing.

CUMULATIE

Aangezien alle soorten worden beoordeeld met 'geen negatief effect' is cumulatie niet aan de orde.

TYPISCHE SOORTEN

In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de typische soorten van de habitattypen waarvoor het N2000 gebied is aangewezen. Conform de Habitatrichtlijn worden voor alle habitattypen zogenaamde 'typische soorten' geselecteerd, die gezamenlijk een goede kwaliteitsindicator vormen voor de (compleetheid van de) levensgemeenschap van het habitatype.

In bijlage 2 is een tabel opgenomen van alle typische soorten van de habitattypen waarvoor het gebied is aangewezen. In die tabel is ook vermeld tot welk habitatype de hier genoemde typische soorten behoren. Onderstaande tabel beperkt zich tot vogels en zoogdieren.

Tabel 3: Typische soorten met een gevoeligheid voor vliegactiviteiten.

Naam	Wetenschappelijke naam	Groep	Geluid	Optische verstoring	Downwash	Aanwezig 2005-2010	Afwezig 2005-2010
Watersnip	<i>Gallinago gallinago</i>	Vogels	+	+	+	X	

Uitleg afkortingen zie bijlage 2.

Ten aanzien van deze soort wordt beoordeeld of de verstoring leidt tot het op lange termijn definitief verdwijnen uit het N2000 gebied.

Ten aanzien van de typische soorten die aanwezig waren in de periode 2005 - 2010:

In het gebied is een uitgebreide broedvogelinventarisatie uitgevoerd in 2002 en 2006. In beide jaren werd de soort als broedvogel vastgesteld (DLG, 2010). Behoud van de populatie en verspreiding van in de tabel genoemde soort komt niet in gevaar door de vliegactiviteiten gezien het geringe gemiddeld aantal vliegreuren (periode 2003-2008: 16,3 uur in LV 12).

CONCLUSIES

Een negatief effect door de laagvliegactiviteiten op de broedvogelpopulatie van de Grauwe klauwier in het gebied is niet aan de orde.

De typische soort is stabiel in het gebied aanwezig en de gemiddelde verspreiding komt niet in het geding gezien het geringe aantal vliegreuren in het laagvlieggebied in de broedperiode.

LITERATUUR EN BRONNEN

DLG, 2010. Beheerplan Elperstroomgebied Natura 2000. Ontwerp versie 0.8.1 12 januari 2010.

Foppen R.P.B., Lemaire, A.J.J., van Kleunen A.F. & van Roomen M., 2009. Voortoets landelijke Natuurbeschermingswetvergunning militaire vliegactiviteiten: Vogels. SOVON-informatierapport 2009/10. SOVON Vogelonderzoek Nederland. Beek-Ubbergen.

SOVON & CBS, 2005. Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000 netwerk. SOVON-informatierapport 2005/9. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

www.sovon.nl

www.waarneming.nl

BIJLAGE 1 ESSENTIETABEL ELPERSTROOMGEBIED

Essentietabel Natura 2000-gebied 028. Elperstroomgebied									
Kernopgaven									
	Opgave landschappelijke samenhang en interne compleetheid (Beekdalen)	Versterken van de functionele samenhang van de Natura 2000 gebieden met hun omgeving ten behoeve van duurzame instandhouding en ter vergroting van de algemene biodiversiteit. Onder andere door herstel natuurlijke waterstromen en –standen, zowel grondwater als oppervlaktewater van goede kwaliteit, en op termijn herstel van overstromingsdynamiek. Binnen de Natura 2000 gebieden herstel van gradiënten en mozaïeken van verschillende onderdelen met name t.b.v. kalkmoerassen, blauwgraslanden en vochtige alluviale bossen.							
5.03	Kalkmoerassen en trilvenen	Herstel kwaliteit en uitbreiding areaal van kalkmoerassen H7230 en overgangs- en trilvenen (trilvenen) H7140_A, in mozaïek met schraalgraslanden.							
5.06	Beekdalflanken	Ontwikkelen van kleinschalige mozaïeken van heischrale graslanden *H6230 en blauwgraslanden H6410 met andere beekdalgraslanden en met vochtige heiden (hogere zandgronden) H4010_A op de beekdalflank t.b.v. herpetofauna en insecten.							
Instandhoudingsdoelstellingen									
		SVI Landelijk	Doelst . Opp.vl .	Doelst . Kwal.	Doelst . Pop.	Draagkracht aantal vogels	Draagkracht aantal paren	Kernopgaven	
Habitattypen									
H4010A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	-	>	=				5.06,W	
H6230	*Heischrale graslanden	--	>	>				5.06,W	
H6410	Blauwgraslanden	--	>	>				5.06,W	
H7230	Kalkmoerassen	--	>	>				5.03%, W	
Broedvogels									
A338	<i>Grauwe Klauwier</i>	--	=	=			5		

BIJLAGE 2 HABITATTYPE EN TYPISCHE SOORTEN (BRON: NATURA 2000 PROFIELENDOCUMENTEN)

			Gevoeligheid voor geluid	Gevoeligheid voor optische verstoring	Gevoeligheid voor mechanische effecten (downwash)	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	Heischrale graslanden	Blauwgraslanden	Kalkmoerassen
Naam	Wetenschappelijke naam	Groep				H4010_A	H6230	H6410	H7230
Aardbeivlinder	<i>Pyrgus malvae ssp. malvae</i>	Dagvlinders	-	+	+	-	K	-	-
Geelsprietdikkopje	<i>Thymelicus sylvestris</i>	Dagvlinders	-	+	+	-	Cb	-	-
Gentiaanblauwtje	<i>Maculinea alcon</i>	Dagvlinders	-	+	+	K	-	-	-
Groentje	<i>Callophrys rubi</i>	Dagvlinders	-	+	+	Cb	-	-	-
Heivlinder	<i>Hipparchia semele ssp. semele</i>	Dagvlinders	-	+	+	K	-	-	-
Moerasparelmoervlinder *	<i>Euphydryas aurinia</i>	Dagvlinders	-	+	+	-	-	K	-
Tweekleurig hooibeestje *	<i>Coenonympha arcania</i>	Dagvlinders	-	+	+	-	K	-	-
Zilveren maan	<i>Boloria selene</i>	Dagvlinders	-	+	+	-	-	K	-
Broedkelkje	<i>Gymnocolea inflata</i>	Mossen	-	-	-	K	-	-	-
Kortharig kronkelsteeltje	<i>Campylopus brevopilus</i>	Mossen	-	-	-	K	-	-	-
Kussentjesveenmos	<i>Sphagnum compactum</i>	Mossen	-	-	-	K	-	-	-

Zacht veenmos	<i>Sphagnum tenellum</i>	Mossen	-	-	-	K	-	-	-
Adder	<i>Vipera berus</i>	Reptielen	?	?	+	K	-	-	-
Levendbarende hagedis	<i>Lacerta vivipara ssp. vivipara</i>	Reptielen	?	?	+	Cab	-	-	-
Heidesabelsprinkhaan	<i>Stethophyma grossum</i>	Sprinkhanen	-	-	+	K	-	-	-
Moerassprinkhaan	<i>Metrioptera brachyptera</i>	Sprinkhanen	-	-	+	Ca	-	-	-
Veldkrekel	<i>Gryllus campestris</i>	Sprinkhanen	-	-	+	-	K	-	-
Beenbreek	<i>Narthecium ossifragum</i>	Vaatplanten	-	-	-	K	-	-	-
Betonie	<i>Stachys officinalis</i>	Vaatplanten	-	-	-	-	K	-	-
Blauwe knoop	<i>Succisa pratensis</i>	Vaatplanten	-	-	-	-	-	Ca	-
Blauwe zegge	<i>Carex panicea</i>	Vaatplanten	-	-	-	-	-	Ca	-
Blonde zegge	<i>Carex hostiana</i>	Vaatplanten	-	-	-	-	-	K	-
Bonte paardenstaart	<i>Equisetum variegatum</i>	Vaatplanten	-	-	-	-	-	-	K
Borstelgras	<i>Nardus stricta</i>	Vaatplanten	-	-	-	-	K	-	-
Breed wollegras	<i>Eriophorum latifolium</i>	Vaatplanten	-	-	-	-	-	-	E
Gele zegge	<i>Carex flava</i>	Vaatplanten	-	-	-	-	-	-	E
Groene nachtorchis	<i>Dactylorhiza viridis</i>	Vaatplanten	-	-	-	-	K	-	-
Heidekartelblad	<i>Pedicularis sylvatica</i>	Vaatplanten	-	-	-	-	K	-	-
Heidezegge	<i>Carex ericetorum</i>	Vaatplanten	-	-	-	-	E	-	-
Herfstschroeforchis	<i>Spiranthes spiralis</i>	Vaatplanten	-	-	-	-	K	-	-
Klein glidkruid	<i>Scutellaria minor</i>	Vaatplanten	-	-	-	-	-	K	-
Kleine valeriaan	<i>Valeriana dioica</i>	Vaatplanten	-	-	-	-	-	K	-
Klokjesgentiaan	<i>Gentiana pneumonanthe</i>	Vaatplanten	-	-	-	K	-	-	-
Knots zegge	<i>Carex buxbaumii</i>	Vaatplanten	-	-	-	-	-	K	-
Kranskarwij	<i>Carum verticillatum</i>	Vaatplanten	-	-	-	-	-	K	-
Liggend walstro	<i>Galium saxatile</i>	Vaatplanten	-	-	-	-	K	-	-
Liggende vleugeltjesbloem	<i>Polygala serpyllifolia</i>	Vaatplanten	-	-	-	-	E	-	-
Melkviooltje	<i>Viola persicifolia</i>	Vaatplanten	-	-	-	-	-	E	-
Schubzegge	<i>Carex lepidocarpa</i>	Vaatplanten	-	-	-	-	-	-	E
Spaanse ruiter	<i>Cirsium dissectum</i>	Vaatplanten	-	-	-	-	-	E	-
Tweehuisige zegge	<i>Carex dioica</i>	Vaatplanten	-	-	-	-	-	-	E
Valkruid	<i>Arnica montana</i>	Vaatplanten	-	-	-	-	K	-	-
Veenbies	<i>Trichophorum cespitosum</i>	Vaatplanten	-	-	-	K	-	-	-
Vetblad	<i>Pinguicula vulgaris</i>	Vaatplanten	-	-	-	-	-	-	K
Vlozegge	<i>Carex pulicaris</i>	Vaatplanten	-	-	-	-	-	K	-

Welriekende nachtorchis	<i>Platanthera bifolia</i>	Vaatplanten	-	-	-	-	K	-	-
Watersnip	<i>Gallinago gallinago</i>	Vogels	+	+	+	-	-	Cab	-

Verklaring	
Ca	constante soort goede abiotische toestand
Cb	constante soort goede biotische structuur
Cab	constante soort goede abiotische toestand en goede biotische structuur
K	Karakteristieke soort
E	Exclusieve soort
*	Uitgestorven in Nederland
+	gevoelig
-	niet gevoelig
o	Onzeker
?	Onbekend
Gevoeligheid ingevuld obv:	
Effectenindicator LNV	
Kleijn 2008	
Voortoets Nbvergunning SOVON	
Expert-judgement	